

Ekonomi Küçülürken Sıkı Maliye Politikası Kader mi?

Fatih ÖZATAY

Ekonomileri küçülürken sıkı maliye politikası uygulamak zorunda kalmaları, sorunlu ülkelerin ortak özelliklerinden bir tanesi. Farklı bir ifadeyle, sorunlu ülkeler, ekonomilerindeki küçülmeyi azaltmak ve bir an önce tekrar büyüme patikasına sokmak için kamu harcamalarını artırmıyorlar ve vergi oranlarını düşüremiyorlar. Aksine tam tersini yapmak zorunda kalıyorlar. Bu tür politikaya, ‘döngüye paralel’ politikalar deniliyor. Oysa ‘normal’ ülkeler, ekonomileri küçülürken kamu harcamalarını artırıp vergileri düşürebiliyorlar (karşı-döngüsel politikalar).

Bu olgu, ilk defa, 1990’ların sonlarına doğru yapılan bir çalışmada Latin Amerika ülkeleri ile bazı gelişmiş ülkelerin maliye politikalarını karşılaştıran bir makalede ortaya kondu. Sonra, araştırmalar iki boyutta derinleştirildi ve iki temel sorunun peşine düşüldü: Bu olgu sadece gelişmekte olan ülkelere mi özgü? Bu olgunun arkasındaki temel nedenler neler?

İlk sorunun yanıtını arayan çalışmalar, ekonomi daralırken sıkı maliye politikası uygulanmasının bazı gelişmiş ülkeler için de geçerli olduğunu gösterdiler. Ayrıca, maliye politikasında normal bir ekonomi gibi davranan gelişmekte olan ülkeler de var. Bir diğer bulgu, ekonomiler normalleştikçe döngüye paralel gruptan ‘kurtulduğu’ yönünde. Bu nedenle, bu ülkelere ‘döngüye paralel kamptan mezun olan ülkeler’ de deniliyor.

İkinci sorunun ise birbirini dışlamayan iki temel yanıtı var: Birincisi, karşı-döngüsel maliye politikası uygulayan ülkeler genellikle kamu borcunun milli gelire oranının ya da kamu borcunun toplam vergi gelirlerine oranının düşük olduğu ülkeler. İkincisi, karşı döngüsel politika uygulayan ülkelere toplumsal kutuplaşma az (gruplar arası çıkar çatışmaları politika kararını zorlaştırmıyor) ve güçlü kurumları var (mesela; demokratik hesap verme mekanizmaları iyi çalışıyor, kaliteli bürokrasileri var, karşı karşıya oldukları iç ve dış politika sorunları daha az).

Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta var. Döngüye paralel maliye politikası uygulamak her zaman büyüme açısından kötü olmayabilir. Mesela ülkeye ilişkin risk algılaması çok yüksekse ve bunun ana nedeni yüksek kamu borcu ve geçmişteki disiplinsiz maliye politikası ise. Tıpkı, 2001 Türkiye’inde olduğu gibi. Bu durumda, risk primini ve dolayısıyla reel faizi düşürmek ve yerli paradaki aşırı değer kaybını önlemek için maliye politikasını zaten sıkılaştırmak gerekiyor. Bu nedenle, evet kamu harcamalarının büyümeye olumsuz katkısı oluyor ama uygulanan politika inandırıcı ve güvenilir bulunursa, risk algılaması ve reel faizler düşüyor. Özel kesim harcamaları artıyor ve büyümeye olumlu katkı veriyor. İkinci etki, ilkinden büyükse ekonomi büyüyor. 2001 krizinden sonra böyle oldu Türkiye’de.

Peki, o zaman, neden döngüye paralel gruptaki ülkeler ikinci futbol liginde oynuyor gibi algılanıyorlar? Zira ekonomik küçülmenin arkasındaki temel neden yüksek kamu borcundan kaynaklanan risk sıçraması olmayabilir. Mesela ihracat yaptığımız ülkeler krize girmiş olabilir ya da uluslararası finans sektörü bunalım içindedir. Kamu maliyesini sıkılaştırarak bu sorunlardan doğan ekonomik küçülmeyi aşamayacağımız ortada. Hastalık başka yerde çünkü.

İkinci dikkat edilmesi gereken nokta ise, karşı döngüsel politika uygulamasını zorlaştıran kurumsal/yapısal unsurlar mevcut olmasa bile, bu tür bir politikanın ancak ‘maliye politikasında manevra alanı’ varsa mümkün olduğu. O da kamu borcu ile yakından ilgili. Devam edeceğim ve Türkiye’ye geleceğim.